

HOLSTEIN-FRÍZ TENYÉSZTŐK EGYESÜLETE

***A MAGYAR HOLSTEIN-FRÍZ FAJTA
TENYÉSZTÉSI PROGRAMJA***

2016.

1. BEVEZETÉS

A holstein-fríz fajta meghatározó jelentőségű a hazai tejtermelésben. Az Egyesület az 1993. évi CXIV. törvény és végrehajtási rendeleteinek értelmében a populáció értékes genetikai képességeinek rögzítésére és a fajta biológia alapjainak fejlesztésére tenyésztési programot készít. E tenyésztési programban fogalmazza meg a kedvező genetikai képességekkel rendelkező, gazdaságos tejtermelésre képes, hosszú hasznos élettartamú, kiváló funkcionális küllemű populáció megteremtéséhez szükséges szakmai feladatokat.

A program alapvető célja a magyarországi fajtatiszta holstein-fríz és a holstein-fríz fajta felhasználásával három évtized alatt kialakult tejelő típusú populációk (magyar holstein-fríz) tenyész- és haszonértékének javítására irányuló nemesítő munka elemeinek meghatározása és olyan rendszerbe foglalása, amely a nemzetközi törekvésekkel összhangban egységes elveket tartalmaz e munkában résztvevő valamennyi szervezet számára (1993. évi CXIV. törvény I. fejezet 1.§ a-f pontjai).

A holstein-fríz fajta – besorolása szerint – világfajta, amelynek Magyarországon tenyésztett, illetve tenyésztésbe vont egyedei egy szub-populácót képeznek.

Nyitott tenyésztési elveinknek, valamint a fajta nemzetközi – a társszervezetek által vezetett – törzskönyveinek kölcsönös elismerése és elfogadása okán a **holstein-fríz**, a **holstein** és a **magyar holstein-fríz** megnevezés azonos jelentésű, rokonértelmű fogalmaknak tekinthetők.

A Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete tagja a fajta világszervezetének - Holstein Világszövetség (World Holstein Friesian Federation – WHFF), illetve annak európai divíziójának, az Európai Holstein és Vörös Holstein Konföderációnak (European Holstein and Red Holstein Confederation – EHRC). A nemzetközi harmonizációs elveket követve, azokat alkalmazva végezzük a fajta hazai nemesítő munkáját.

Az elismert fajta (26-29.§) tenyésztési feladatait a (III. fejezet 14.§ 1. pontja, valamint a 30/1994. FM rendelet értelmében) Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete, mint elismert tenyésztőszervezet látja el, melynek jogosultságáról az FVM rendelkezik (20. §, 1. pont).

A 19. § alapján az elismert tenyésztőszervezet az állattenyésztés szervezési feladatainak keretében:

- tenyésztési programot hajt végre,
- törzskönyvezést végez,
- megbízás alapján teljesítményt vizsgál vagy vizsgálta.

2. A MAGYAR HOLSTEIN-FRÍZ FAJTA FŐBB JELLEMZŐI

Az 1025/1972. sz. FM rendelet értelmében új, nagy tejtermelő-képességű fajta magyarországi importját és honosítását követően megkezdődött a magyartarka populáció holstein-fríz egyedekkel történő fajta átalakító keresztezése, melynek eredményeként kialakult a magyar holstein-fríz fajta. A tejelő típusú populáció kialakítására készült végrehajtási program keretében közel 25.000 fajtatiszta holstein-fríz tenyészüsző, több mint 200 tenyészbika, egy millió adagot meghaladó mennyiségű sperma és közel 3000 embrió importjára került sor. A holstein-fríz fajta használata az utolsó három évtizedben a hazai szarvasmarha-tenyésztésben meghatározóvá vált. A fajtatiszta állományon kívül jelentős a holstein-frízzel történt keresztezésből származó, különböző génösszetételű tehének száma.

A fajta jellemzői az alábbiak:

- szabálytalan fekete-fehér- vagy vörös-fehér-tarka színváltozat,
- nagy testtömeg, nagy relatív testméretekkel,
- finom csontozat, szilárd szervezet,
- élénk vérmérséklet,
- korai ivarérés,
- jó szaporodásbiológiai tulajdonságok,
- könnyű ellés,
- kiváló takarmányértékesítő képesség,
- kiváló adaptációs készség, intelligencia,
- kiváló tejtermelés és fejhetőség.

3. TENYÉSZTÉSI CÉL

A tenyésztési cél meghatározásakor figyelembe kell venni azt, hogy a nemesítés alapjául szolgáló populáció a gazdaságos termelés szempontjából lényeges értékmérő tulajdonságok tekintetében nagyon heterogén. Ez az állapot azonban a szelekció szempontjából előnyös. A folyton változó gazdasági viszonyok mellett a tenyésztési program olyan tenyésztési célt fogalmaz meg, amely összhangban van az általános tenyésztéspolitikai hosszú- és rövidtávú célkitűzéseivel egyaránt, perspektivikus, időtálló és megvalósítható. Ezért célul tűzi ki a magyar holstein-fríz fajta nemesítésével olyan tehénpopuláció kialakítását, amelynek egyedei az üzemi méretektől függetlenül, a szakmai követelményeknek megfelelő, bármely tartási rendszerben alkalmasak magas színvonalú tejtermelésre, hosszú hasznos élettartam elérésére.

A HUN-OR program szemléletesen mutatja be az egymásra épülő folyamatokat. (melléklet)

A tejtermelésben a nemesítő munka nem válik el határozottan az árutermeléstől, ebből következően az országosan is összehangolt, egységes alapelvek szerint folyó nemesítési munkának fokozott a jelenősége.

A fajta tehénegyedeinek fontosabb jellemzői:

Genetikai értékeit tekintve magas szintű tej-, tejszír- és tejfehérje termelésére, valamint kiváló funkcionális küllemi tulajdonságai segítségével hosszú hasznos élettartam elérésére képes állomány, melynek fenntartása és nemesítése az egyesület feladata.

- élőtömege kifejlett korban 600-700 kg,
- a tejelő jelleget jól kifejező finom, szilárd szervezet, szabályos állású erős lábakkal,
- élénk vérmérséklet,
- korai ivarérés,
- jó reprodukciós képesség,
- kiváló takarmányértékesítő képesség.

A tenyész cél megvalósításával elérhető a nagy tejtermelésű állomány, amely nagy mennyiségű takarmányfelvételre képes egyedekből áll. A hatékony termelés feltételeként jó reprodukciós adottságokkal, termékenységgel, kiváló növekedési eréllyel és alkalmazkodóképességgel rendelkezik.

A tenyésztési program különösen nagy hangsúlyt fektet a feszes, megfelelő formájú és könnyen fejhető tőgyre, amely jól tűri a különböző technológiai terheléseket, a hibátlan, száraz ízületekkel rendelkező, erős, de ugyanakkor szerényen izmolt, hosszú csöves csontozatú végtagokra.

Eszközéként a nyitott populáció fenntartását, valamint a tenyészállat, embrió és szaporító-anyag áramlás génmigrációval történő fenntartását jelöli meg.

Ideális fiatal magyar holstein tehén

Ideális magyar holstein tehén

4. TÖRZSKÖNYVEZÉS

4.1. Fogalom meghatározások a tenyésztési program törzskönyvi fejezetének alkalmazásában,

Apaállat: az a hímivarú tenyészállat, amelyet az elismert tenyésztő szervezet a tenyésztési programjában előírtak szerint annak minősít.

Származási igazolás: elismert tenyésztő szervezet által a tenyészállat és szaporítóanyag tenyésztési adatairól a törzskönyv alapján kiállított közokirat.

Tenyészállat: olyan, azonosító számmal vagy jellel ellátott és a hatályos jogszabályok szerint nyilvántartott állat, amely egyedileg azonosítható, szüleit és nagyszüleit ugyanazon fajta törzskönyvébe jegyezték be, és maga a tenyészállat törzskönyvezett vagy törzskönyvezhető.

Szarvasmarha fajtatizta tenyészállat: olyan szarvasmarha, amelynek azonos fajtájú szülei és nagyszülei ugyanazon fajta főtörzskönyvébe bejegyezésre kerültek, és az egyed vagy bejegyezésre került vagy jogosult a főtörzskönyvbe való bejegyezésre. Nőivarú állatok esetében a főtörzskönyvi részbe azok az egyedek is bejegyezhetők, amelyek anyja és anyai nagyanyja melléktörzskönyvbe, de apja és mindkét nagyapja a főtörzskönyvi részbe sorolt.

Tenyésztési hatóság: az állattenyésztési hatósági feladatok ellátásáért felelős szerv.

Tenyésztési program: meghatározott gazdasági cél elérésére végzett tenyésztési tevékenységek sora és az ezek megvalósításához szükséges feltételrendszer (nyilvántartás, teljesítményvizsgálat, törzskönyvezés stb.).

Tenyésztő egyesület, illetve szövetség: a tenyésztők által létrehozott olyan társadalmi szervezet, amelyet a tenyésztési hatóság tenyésztő szervezetként elismer, és amely a tagjai által jóváhagyott és a tenyésztési hatóság által elismert tenyésztési programot hajt végre.

Tenyésztő szervezet: elismert tenyésztő egyesület, tenyésztő szövetség és tenyésztő vállalkozás.

Törzskönyv: elismert tenyésztő szervezet által vezetett - a tenyésztési hatóság által hitelesített - közokirat, amely a tenyésztési programjába befogadott fajtatizta tenyészállatok tenyésztési adatainak nyilvántartására és igazolására szolgál. Továbbá: a szarvasmarhafélék fajtatizta tenyészállatairól szóló 2009/157/EK (korábban: 77/504/EGK) tanácsi irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében - olyan nyilvántartás, amelyet tagállam által elismert tenyésztő szervezet vezet, és - amelybe egy adott fajta szarvasmarhaféle fajtatizta tenyészállatait, az elődeik feltüntetésével bejegyezték vagy nyilvántartásba vették

Törzskönyvezés: a tenyésztési adatok hiteles gyűjtése, tenyésztési főkönyvben vagy törzskönyvben történő nyilvántartása, feldolgozása, rendszerezése, igazolása és közzététele.

Az állattenyésztési törvény végrehajtására kiadott, a tenyésztő szervezeti- és fajtaelismerés rendjéről szóló 123/2005. (XII. 27.) FVM rendelet I. számú melléklete értelmében a törzskönyvnek tartalmaznia kell **főtörzskönyvi** részt.

A törzskönyv a tenyésztő szervezet elhatározása alapján tartalmazhat **melléktörzskönyvi** részt.

A főtörzskönyvi részbe azok az állatok sorolhatók be, amelyek bejegyezhetők, valamint szüleik és nagyszüleik ugyanazon fajta főtörzskönyvében vannak bejegyezve.

4.2. Az egyesület a magyar holstein-fríz fajta törzskönyvezését a vonatkozó hazai és nemzetközi jogszabályokban rögzített előírásainak megfelelően, valamint a nemzetközi szakmai szervezetek harmonizációs elveivel összhangban a következő szakmai követelmények betartásával végzi.

Csak az az egyed törzskönyvezhető, amelynek a hatályos jogszabályoknak megfelelő egyedi azonosítása megtörtént, származásazonosítása ennek alapján elvégezhető és tulajdonosa kéri a törzskönyvbe sorolását.

Az importból származó tenyészállat, embrió és termékenyítőanyag a fajta törzskönyvébe bejegyezhető jelen törzskönyvi szabályok alapján.

4.3. A holstein-fríz fajta, mint szabad besorolású világfajta hazai törzskönyve nyitott, amely **fő- és melléktörzskönyvi** részből áll.

4.3.1. Főtörzskönyv

A főtörzskönyvbe vétel feltételei:

Főtörzskönyvbe azok az egyedek sorolhatók, melyek ugyanazon fajtához tartozó törzskönyv fő szakaszába felvett szülőktől és nagyszülőktől származnak.

Nőivarú állatok esetében a főtörzskönyvi részbe azok az egyedek is bejegyezhetők, amelyek anyja és anyai nagyanyja melléktörzskönyvbe, de apja és mindkét nagyapja a főtörzskönyvi részbe sorolt.

Hímivarú állatok esetében apaállat (tenyészbika) besorolású csak a főtörzskönyvbe vétel feltételeinek megfelelő egyed lehet, amely holstein-fríz vérhányada eléri vagy meghaladja az R4 (96,88%-os) szintet. Egészen kivételes esetben, egyedi elbírálást követően (pl. a vöröstarka színváltozat tenyészbikái), más EU tagország holstein-fríz fajta törzskönyvében, az „A” – főtörzskönyvi szakaszban regisztrált bikák honosítása során a fenti kritériumoktól való eltérés megengedett.

A főtörzskönyv jelölése: „A”.

A holstein-fríz főtörzskönyv teljesítmény szerint elhatárolt további osztályokat tartalmaz, melyeket a törzskönyvezés céljait szolgáló informatikai rendszerben tartunk nyilván.

4.3.1.1. A „**Szuperelit**” törzskönyv azokat a nőivarú egyedeket tartalmazza, amelyek teljesítmény-indexük alapján a fajta legjobb 5 százalékába tartoznak.

4.3.1.2. Az „**Elit**” törzskönyv azokat a nőivarú egyedeket tartalmazza, amelyek teljesítmény-indexük alapján a fajta legjobb 5 és 10 százalék közötti hányadába tartoznak.

4.3.2. Melléktörzskönyv

A melléktörzskönyvbe vétel feltételei

A melléktörzskönyvbe színváltozatra való tekintet nélkül – de annak megjelölésével -, származás alapján sorolhatók be azon egyedek, amelyek

- származása legalább két ősi sorig igazolhatóan ismert,
- ősei között nem szerepel speciális húshasznosítású fajta
- holstein-fríz vérhányada eléri vagy meghaladja az **50%**-ot.
- amelyeknek apja dokumentálhatóan, főtörzskönyvi besorolású holstein-fríz tenyészbika és az adott egyed küllemi megjelenése alapján megfelel a fajtával szemben támasztott követelményeknek.

A melléktörzskönyv jelölése: „**B**”.

4.4. A hivatalos származási igazolás (Angol nyelven: Official Pedigree Certificate)

A Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete származási igazolással látja el mindazon egyesületi tagsági viszonyal rendelkező tenyésztők állatait, akik azt kéri; amennyiben az adott egyedek törzskönyvezésnek egyéb szakmai akadályja nincs.

4.5. Tenyésztési honosítás

A Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete a törzskönyvek kölcsönös elismerése jegyében valamennyi EHRC (Európai Holstein és Vörös Holstein Konföderáció), valamint WHFF (Holstein-fríz Világszövetség) tagországból importált törzskönyvezett tenyészállatot, embriót, illetve termékenyítőanyagát tenyésztési szempontból honosítja, törzskönyvének megfelelő szakaszába regisztrálja.

4.6. A törzskönyvből való törlés előírásai

A magyar holstein-fríz fajta törzskönyvébe besorolt egyed a törzskönyvből nem zárható ki. Kivétel a minden kétséget kizáró szándékos, valótlan adatközlés. Ez esetben az állatot a törzskönyvből törölni, a tartót pedig figyelmeztetni kell.

Értelmezés – jogszabályi hivatkozások:

Az uniós hatályos szabályozás körében a **szarvasmarhák törzskönyvezésének feltételeiről szóló 84/419/EGK 1. cikk rendelkezéseiben** egyértelműen kimondja, hogy ahhoz, hogy **egy egyed bekerüljön a megfelelő törzskönyv fő szakaszába,**

- a) ugyanazon fajtához tartozó törzskönyv fő szakaszába felvett szülőktől és nagyszülőktől kell származnia,
- b) azonosítani és nyilvántartásba venni szükséges,
- c) valamint származási lappal kell rendelkeznie.

Az uniós szabályozás is lehetővé teszi azonban a fajtatiszta tenyészállat kritériumainak meg nem felelő egyedek kiegészítő törzskönyvi nyilvántartását a 3. cikk előírásai szerint a törzskönyvet vezető, elismert tenyésztő egyesület döntése alapján.

A 4. cikk pedig a nőivarú egyedek esetén kivételes szabályokkal lehetővé teszi a kiegészítő törzskönyvben nyilvántartott anya, nagyanya utódjának a főtörzskönyvi besorolását, ha az apa, s az anyai, apai nagyapa a fő törzskönyvben nyilvántartott egyed.

Az állattenyésztési **törvény végrehajtására kiadott 123/2005. (XII. 27.) FVM rendelet** az uniós szabályozással összhangban a törzskönyvi szabályozás során **megkülönbözteti a főtörzskönyvi és a melléktörzskönyvi részt**, s kimondja (összhangban az uniós szabályozással), hogy a főtörzskönyvi részbe azok az állatok sorolhatók be, melyeknek a szülei és nagyszülei ugyanazon fajta főtörzskönyvében vannak bejegyezve.

A nőivarú egyedek esetén kivételes szabályokkal lehetővé teszi a melléktörzskönyvben nyilvántartott anya, nagyanya utódjának a főtörzskönyvi besorolását, ha az apa, s az anyai, apai nagyapa a főtörzskönyvben nyilvántartott egyed.

Az egyező hazai és uniós szabályozás alapján megállapítható, hogy a „fajtatiszta tenyészállat” objektív, tartalmi fogalmi ismerve, hogy az egyed

- a) a szülei és nagyszülei ugyanazon fajta főtörzskönyvében vannak bejegyezve,
- b) nőivarú egyedek esetén a melléktörzskönyvben nyilvántartott anya, nagyanya utódja, ha az apa, s az anyai, apai nagyapa a főtörzskönyvben nyilvántartott egyed,
- c) az apa és az anyai, apai nagyapa kizárólag a főtörzskönyvben nyilvántartott állat lehet.

További adminisztratív feltétel, hogy az állat egyedileg azonosítható és nyilvántartott, vagy nyilvántartásba vehető legyen, valamint származási igazolással rendelkezzen.

A származási igazolás (Angol nyelven: Official Pedigree Certificate)

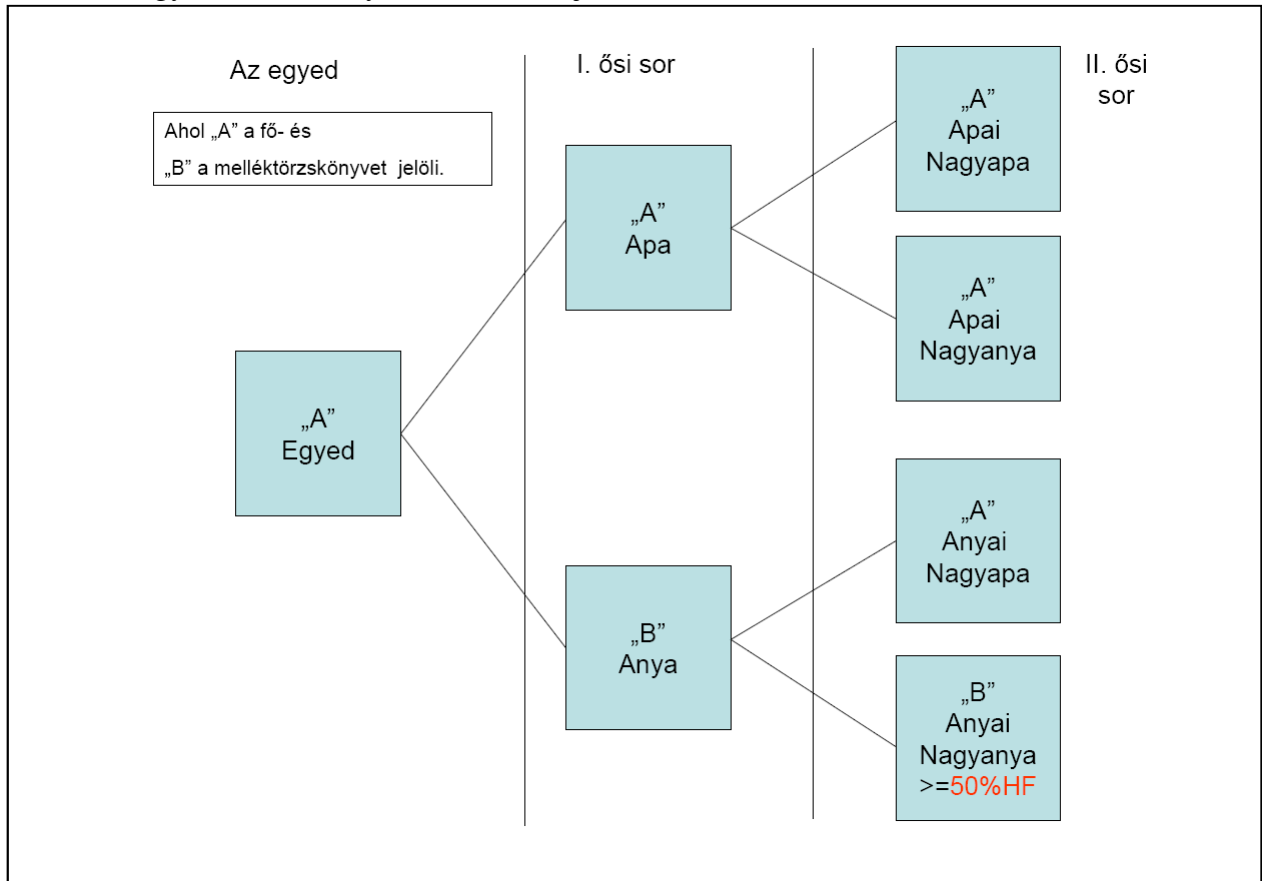
A közokirati törzskönyvet és a származási igazolást az egyező uniós és hazai szabályozás szerint **az elismert tenyésztő szervezet vezeti és állítja ki a jogszabályban meghatározott tartalommal**. Az uniós szabályokat a törzskönyvre vonatkozóan a 84/419/EGK, a hazai szabályokat a 123/2005. (XII. 27.) FVM rendelet, a származási igazolásra vonatkozóan pedig a 2005/379/EK, s a 123/2005. (XII. 27.) FVM rendelet tartalmazza.

Magyarországon a hatályos rendelkezések szerint a **holstein-fríz szarvasmarha fajta** esetén a **Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete** minősül az **elismert tenyésztő egyesületnek**, s így csak és kizárólag **ez a szervezet jogosult a holstein-fríz törzskönyv vezetésére és az abban nyilvántartott egyedek és utódaik esetében a származási igazolás kiadására közokirati formában**.

Állattenyésztési törvény 21. § (7) bekezdés:

Az elismert tenyésztő egyesület köteles törzskönyveznit, a teljesítmény vizsgálatokat elvégeztetni, **valamint származási igazolással ellátni mindazoknak a tenyésztőknek az állatait, akik azt kérik, ha az állatok a tenyésztő szervezet jogosítványában szereplő fajták, és a törzskönyvezésnek szakmai akadályai nincsenek.**

A nőivarú egyedek törzskönyvezésének ábrája

5. AZ IVADÉKTELJESÍTMÉNY-VIZSGÁLAT (ITV) SZERVEZÉSE

A Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete a tenyésztési programjában meghatározott elvek gyakorlati végrehajtására szerződésre lép a hazai mesterséges termékenyítő vállalkozásokkal. Az Egyesület Alapszabályában vállalt feladatköre a hazai ivadékteljesítmény-vizsgálat (a továbbiakban: ITV) szervezése és irányítása, valamint a közhitelű teljesítményvizsgálat biztosítása.

5.1 Ivadékteljesítmény-vizsgálat

A tenyésztési program az ivadékteljesítmény-vizsgálatot a tenyészbika előállítási program meghatározó jelentőségű tényezőjének, a szelekció legfontosabb szakaszának tekinti. Ez az alapja annak az igénynek, hogy az ivadékvizsgálat gyakorlati megvalósításához figyelembe kell venni az alapvető szakmai követelményeken túl azt a körülményt, hogy a szelekciónak ezt a fázisát is csak jól működő integráció keretében lehet megvalósítani. Törekednie kell továbbá arra, hogy a hazai ivadékvizsgálat összhangban legyen a folyamatosan korszerűsödő nemzetközi gyakorlattal. Ezért az egyesületnek ebben az esetben is fel kell vállalnia az irányító és koordináló feladatokat. Az operatív végrehajtás a magyar holstein-fríz fajta tenyésztésében érdekelt mesterséges termékenyítő vállalkozások feladata, amelyet racionális munkamegosztással, kétoldalú szerződések alapján látnak el. Annak ellenére, hogy az ivadékvizsgálat részletes szakmai követelményeit szabályzat tartalmazza, az Egyesület célravezetőnek tartja, hogy tenyésztési programjában kiemelje azokat a legfontosabb alapelveket, amelyek érvényesítése elengedhetetlen.

Ezek a következők:

- Az ivadékteljesítmény-vizsgálat szabályozásáról a vonatkozó törvények és rendeletek alapján az MGSZH által szerkesztett és kiadott Szarvasmarha Teljesítményvizsgálati Kódex rendelkezik,
- az ivadékvizsgálatot az egyesület irányításával mesterséges termékenyítő- és teljesítményvizsgálattal megbízott szervezetek valamint e tevékenységben részt venni szándékozó és az előírt követelményeknek megfelelő, magyar holstein-fríz fajtát tenyésztő gazdaságok kétoldalú szerződésében meghatározott feltételekkel és felelősséggel hajtják végre

5.2 Az ivadékteljesítmény-vizsgálat szabályozása

Az ivadékteljesítmény-vizsgálat a tenyészállatok átörökítő képességének előrejelzése ivadékaik teljesítménye alapján. Általános szabályozása a SZTV Kódex alapján történik:

- a fajta tenyész- és haszonértékének minél eredményesebb javítása érdekében évente meghatározott számú, fiatal bikát kell ivadékvizsgálatba állítani, mesterséges termékenyítő vállalkozásokra lebontott meghatározott számban,
- az ivadékvizsgálati programban csak az a célpárosításból született bika vehet részt, amely törzskönyvi bizonyítvánnyal rendelkezik, származását vércsoportvizsgálattal, vagy ennél pontosabb módszerrel (DNS vizsgálat) igazolták, az előírásoknak megfelelő állategészségügyi igazolásokkal rendelkezik, az Egyesület Szakbizottsága által meghatározott örökletes genetikai terheltségektől mentes és spermája megfelel a vonatkozó szabvány, vagy szabályzat előírásainak,
- az ivadékvizsgálat csak olyan magyar holstein-fríz fajtát tartó gazdaságban folytatható, amelynek állománya az ENAR-ban regisztrált, tejtermelési teljesítmény vizsgálata a vonatkozó szabályzat szerint történik és a gazdaság vezetője (tulajdonosa) kétoldalú szerződést köt a programban való részvételre,

- a tenyésztérbécslés eredményessége és megbízhatósága érdekében az Egyesület szükségesnek tartja, hogy a vizsgálatba vont bikát spermájával bikánként legalább 900, de nem több mint 1200 inszeminálást végezzenek,
- az ITV programban résztvevő gazdaságokban az ivarzó egyedek inszeminálását a fiatal bikák spermájával véletlenszerűen kell végezni úgy, hogy a beosztott bikák mindegyikétől minél több gazdaságban elegendő leányivadék születhessen,
- a vizsgálat hitelességét a véletlenszerű párosítás adta lehetőség biztosítja, melynek feltételrendszerét a SZTV Kódex által szabályozott ITV terv elkészítése c. alfejezete rendszerezi,
- az Egyesület tagjai közreműködésével mindent megtesz azért, hogy a bikák a lehető legnagyobb utódszámmal értékelődjenek, tehát az ITV utódok tenyészetben tartását, azok teljes körű küllemi bírálatát elsődleges szempontként kezeli.

5.3 Teljesítmények vizsgálata

A tejtermelési- és tenyésztési teljesítmények vizsgálatát a mindenkor hatályos törvények, azok végrehajtási rendeletei, valamint a Szarvasmarha Teljesítményvizsgálati Kódex szabályozza.

- a bikák ivadékvizsgálati értékelését el kell végezni minden olyan gazdaságilag fontos, értékmérő tulajdonságra vonatkozóan, amelyek értékeléséhez elegendő, megbízható információ (adat) gyűjthető, illetve amelyek értékelését a szabályzat előírja.

A minimálisan mérendő tejtermelési tulajdonságok:

- tejmennyiség (kg)
- tejsírtartalom (kg; %)
- tejfehérje-tartalom (kg; %)
- tejminta szomatikus sejttség tartalma (SCC)

Egyéb vizsgálandó tulajdonság:

- amennyiben megbízható információk állnak rendelkezésre, az Egyesület célként tűzi ki az ellés lefolyásra vonatkozó információk gyűjtését és értékelését.

A tejtermeléssel összefüggő küllemi tulajdonságok vizsgálata:

- küllemi bírálati adatként csak az Egyesület alkalmazásában álló szakirányú végzettséggel rendelkező bíráló által gyűjtött adat vehető figyelembe. A holstein-fríz egyedek küllemi bírálatáról az Egyesület által készített „A magyar holstein-fríz tehének küllemi bírálatára” c. szabályzat rendelkezik, mely összhangban áll a fajta tenyésztési programjában foglalt célkitűzéseivel.
- az értékeléshez csak a tenyésztő, regisztrált inszeminátor, embrióátültető állomás, teljesítmények vizsgálatával megbízott szervezetek szakemberei és a küllemi bírálók által, a szabályzatokban előírtak szerint gyűjtött és a központi adatbázisba befogadott adatok használhatók fel,
- az ivadékvizsgálat értékelését, tenyésztérbécslés formájában évente legalább négy alkalommal el kell végezni,
- a tenyésztérbécslés eredményei alapján a tenyészbikák rangsorolását a Holstein Globál Index (a továbbiakban: HGI) alapján kell elvégezni.

6. KÜLLEMI BÍRÁLAT

A fajta küllemi bírálatát a fajtaegyesület alkalmazásában álló szakirányú végzettséggel rendelkező független szakember végezheti a SZTV Kódex V. fejezetének 3.6.1.3. pontja alapján. A Holstein-fríz Tenyésztők Egyesülete által – Alapszabályban vállalt feladatának eleget téve - kidolgozott küllemi bírálati szabályzat alapján végzik a küllemi bírálók a fajta bírálatát. (Alapszabály III. 1.4.)

Az alkalmazott bírálati rendszer a világ és európai rendszerekkel harmonizáló lineáris, leíró bírálati elvek alapján épül fel.

Az Egyesület a tenyésztési célként leírt tehéntípus kialakításában nagy jelentőséget tulajdonít a küllemi bírálatnak. A rendszeresen folytatott küllemi bírálattal szerzett információk céltudatos felhasználásával lát lehetőséget arra, hogy a termelési tulajdonságok javítására folytatott szelekció eredményeként megjelenő populációkat a nagy termelőképeség mellett olyan konstitúció is jellemezze, amely esélyt ad a hosszú időn át történő gazdaságos termelésre.

- A küllemi bírálók az ITV terv párosításából született utódok bírálatát – „A magyar holstein-fríz tehének küllemi bírálata” (HFTE, 1999) című szabályzatban meghatározott elvek szerint – végzik. A küllemi bírálati adatok felvétele számítógépen (Küllemi Bírálati Információs Rendszer, KBIR) történik.
- Az ivadékvizsgálati céllal végzett bírálatok esetében a tenyészetben kortársként bírálható összes első laktációs egyed bírálatát el kell végezni.
- A küllemi bíráló a bírálati eredményeket, a bírálatot követően megküldi az MGSZH által működtetett Szarvasmarha Informatikai Rendszer (SZIR) számára.
- Az adatok folyamatos feldolgozásával lehetővé válik a tenyésztéértébecslés számára a legfrissebb adatok felhasználása.

6.1 Képzés

A küllemi bírálók évente négy alkalommal, a képzési tervnek megfelelően szemegeztető küllemi bírálaton vesznek részt, melynek során a felvett bírálati adatok alapján értékelik a bírálati munkát, valamint elméleti-és gyakorlati továbbképzésre is sor kerül. A bírálati rendszerben alkalmazott szoftver frissítését, folyamatos karbantartását is elvégzik.

A képzést a tenyésztésvezető által összeállított terv alapján a vezető küllemi bíráló tartja.

7. TENYÉSZÉRTÉKBECSLÉS

7.1 Tenyészértékbecslés

A tenyészértékbecslést a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal végzi a Szarvasmarha Informatikai Rendszer adatai alapján.

A tenyészértékbecslés során alkalmazott modell az Egyedmodell, mely a rokonsági kapcsolatokat is figyelembe véve lehetővé teszi a teljes populációra vonatkozó tenyészértékek becslését. Cél, a világ mindenkorai, legkorszerűbb tenyészértékbecslési módszerének alkalmazása.

7.2 Szelekciós index

A magyarországi holstein-fríz populáció tenyészcélját szolgáló szelekciós index a Holstein Globál Index (HGI). Dinamikus, mivel minden tenyészértékbecslés alkalmával az általános képletben szereplő szórásértékeket egy segédprogram számítja ki és frissíti azokat. Totál, mert termelési és küllemi összetevőket 45% : 32% arányban tartalmaz és a SCS, Hosszú hasznos élettartam és az Indirekt elléslefolyás mint másodlagos értékmérő tulajdonságok is megjelennek az értékelésben 23 %-ban.

Ez az index a tej legértékesebb összetevőjére, a tejfehérje örökítésére helyezett intenzív szelekciós nyomást a tejszír : tejfehérje = 1:2 arány alkalmazásával valósítja meg.

A küllemi tulajdonságok közül a tőgy és a láb-, lábvég tulajdonságok kerültek az indexbe, megfelelő súlyozással.

$$HGI = \left(\frac{i_{HGI} - \bar{x}_{HGI}}{sd_{HGI}} \right) \times 280 + 615$$

ahol

$$i_{HGI} = 15 \times \frac{zsír}{sd_{zsír}} + 30 \times \frac{fehérje}{sd_{fehérje}} + 16 \times \frac{TőgyIndex}{sd_{TőgyI}} + 16 \times \frac{LábIndex}{sd_{LábI}} - 10 \times \frac{SCS}{sd_{SCS}} + 10 \times \frac{H.h.él.}{sd_{H.h.él.}} + 3 \times \frac{Ell.ind.}{sd_{Ell.ind.}}$$

$$TőgyIndex = 0,5 \times \frac{TőgyKompozit}{sd_{TőgyK}} + 0,5 \times \frac{Tőgypont}{sd_{Tp}}$$

$$TőgyKompozit = 0,33 \times \frac{tfügg}{sd_{tfügg}} + 0,33 \times \frac{etfill}{sd_{etfill}} + 0,17 \times \frac{tmély}{sd_{tmély}} + 0,17 \times \frac{bimhely}{sd_{bimhely}}$$

$$LábIndex = 0,33 \times \frac{LábKompozit}{sd_{LábK}} + 0,67 \times \frac{Láb-lábvégpont}{sd_{LábP}}$$

$$LábKompozit = -0,12 \times \frac{hlon}{sd_{hlon}} + 0,44 \times \frac{hlhn}{sd_{hlhn}} + 0,44 \times \frac{körsz}{sd_{körsz}}$$

8. TENYÉSZBIKA ELŐÁLLÍTÁS

A tenyészbika előállítás rendszere az Egyesület tenyésztési programjának stratégiai fontosságú eleme. Arra a tudományosan megalapozott tételre épül, amely szerint a tehénpopulációban az évenkénti genetikai előrehaladásért a szülői csoportok közül az apák potenciálisan mintegy 70 %-ban felelősek.

Az egyesületnek számolnia kell azzal a körülménnyel, hogy a tenyésztési program céljaival minden tekintetben megfelelő apaállatok előállítása csak egy jól működő integráció keretében lehetséges. Ebben az integrációban egyenlő felelősségtudattal és kölcsönös előnyök érvényesülésével az Egyesületen kívül részt kell vegyenek a tenyésztő gazdák, a teljesítmények vizsgálatával megbízott szervezetek és a mesterséges termékenyítő állomások. Az együttműködés egyrészt az érintett szervezetek képviselőiből álló bizottság közös munkájában, másrészt kétoldalú szerződések teljesítésének gyakorlatában valósulhat meg.

8.1 A bika előállítás genetikai bázisa

Az elérhető, lehető legnagyobb genetikai előrehaladás érdekében a bika előállítás szelekciós bázisának kell tekintenünk egyrészt a hazai magyar holstein-fríz fajta „A” törzskönyvbe sorolt, teljesítményvizsgálat alatt álló aktív tehénpopulációját, másrészt a nemzetközi tenyésztési integráció keretében elérhető fajtatiszta holstein-fríz állományok legértékesebb részét kitevő egyedeket.

8.1.1 A bika-előállító anyák szelekciója

A bikanevelő tehének előszelekcióját az Egyesület Szakbizottsága által hozott kritériumok alapján a tenyésztésvezető végzi. Ezek az egyedek Magyarország legjobb tehenei közül kerülnek ki, melyek megfelelnek a fenotípusos termelési-, küllemi- és genetikai értékmérők alapján felállított szigorú követelményrendszernek. Tehén Holstein Globál Index értékét tekintve a hazai populáció legkiválóbb egyedei közül kerülhetnek ki.

Az így előszelektált egyedeket a tenyésztésvezető tartás helyszínén a tenyésztővel megsejlelti.

A végső döntést az Egyesület tenyésztésvezetője hozza meg. A szemlérről jegyzőkönyv készül.

8.1.2 A donoregyedek szelekciója

Az Egyesület koordinálja a nemzeti embrió transzfer (ET) programot, melynek végső célja világszínvonalú bikák és tehének előállítása ET-biotechnikai eljárás segítségével. Az értékes genetikai tulajdonságok biotechnikai módszerekkel történő felszaporításához a magyar holstein-fríz fajta legkiválóbb nőivarú egyedeit használhatjuk petesejtek, illetve embriók kinyerésére. A donor egyedek kijelölése a bikanevelő tehének szelekciós elveire épül. További mérlegelési szempont az egyes értékmérő tulajdonságokban mutatott kimagasló teljesítmény. Tehenek esetében a saját teljesítmények, illetve üszők esetében az előre jelzett pedigre információk képezik a döntés alapját. Az egyed donor státuszáról az Egyesület tenyésztésvezetője dönt.

8.1.2.1 A bika-előállító apák kiválasztása

A programban résztvevő bika-előállító apák körének meghatározását az Egyesület tenyésztésvezetője végzi. A kijelölés alapját a világ holstein-fríz tenyésztő országainak nemzeti bikalistái képezik. A potenciális bika-előállító apák bázisát az elit bikák jelentik. Az Egyesület szükségesnek tartja, hogy a követelmények meghatározásakor megkülönböztetett hangsúlyt kapjon a következő főbb elvek érvényesülése:

A programban csak az a bika vehet részt, amely megbízható ivadékvizsgálaton alapuló minősítéssel rendelkezik:

- termelési mutatóira vonatkozó tenyésztési értéke alapján megbízhatóan várható magas fenotípusos termelés utódaitól, melyet fiai is potenciálisan magukban hordoznak,
- küllemjavító képessége kiváló, különös tekintettel a funkcionális tulajdonságokra.

A bika-előállító apák kiválasztásának további fontos kritériuma a megfelelő genetikai variancia fenntartása.

8.1.2.2 Célpárosítás

A bikanevelő szemle eredményéről jegyzőkönyv készül, melyet az Egyesület tenyésztésvezetője készít el. A mesterséges termékenyítő állomások képviselői célpárosítási javaslattal élhetnek abban az esetben, ha az állat bikanevelő besorolást kapott. Bikát a célpárosításhoz az előre kiválasztott populációból választhatnak. A célpárosítási javaslatokat a jegyzőkönyv tartalmazza.

8.2 *Tenyészbikák regisztrációja*

A korábban megfogalmazott tenyésztési koncepció gyakorlati megvalósítása a hazai nyitott populáció nemesítéséhez génmigráció formájában hazai- és import apaállatok szaporítóanyagának felhasználását teszi lehetővé. A tenyésztési hatóság (MGSZH) az apaállatot központi lajstromszámmal (KPLSZ) és termékenyítési engedéllyel látja el. Az import apaállatokat tenyésztési szempontból honosítani kell. A honosítás a tenyésztési adatok SZIR központi adatbázisába történő felvételét jelenti. A tenyészbikák esetében az egyedről az MGSZH által hitelesített származási igazolást kell kiállítani.

A Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal (MGSZH) központi lajstromszám (KPLSZ) kiadására vonatkozó igényt kizárólag az adott fajta tenyésztőszervezetétől fogad el az erre a célra rendszeresített űrlap felhasználásával.

Az MTÁ-k és a szaporítóanyag forgalmazók az új, még nem regisztrált, KPLSZ-szel nem rendelkező import sperma beérkezését megelőzően, de legkésőbb a karantén megkezdésekor folyamodnak a KPLSZ kiadásáért az Egyesülethez. A karantén bontásához a KPLSZ és a származási igazolás kiadása elengedhetetlen feltétel.

8.3 *Tenyészbikák szelekciója*

A nemzeti és az EU közösségi jog adott szabályozási területre vonatkozó előírásainak megfelelően, az Egyesület Szakbizottságának határozatai alapján; a legfrissebb tudományos eredmények felhasználásával, a holstein-fríz fajta tenyésztési programjának gyakorlati végrehajtásához ajánlati listát készít a hazai és nemzetközi bikakör vonatkozásában.

9. A HOLSTEIN-FRÍZ FAJTA NÉPSZERŰSÍTÉSE

Az érdekelt szervezetek közreműködésével kialakított fejlesztési- és szaktanácsadási programok, illetve azok sikeres megvalósítása készíteti az Egyesületbe tömörült tenyésztőket arra, hogy további erőfeszítéseket tegyenek a fajta tenyész- és haszonértékének növelésére és ezáltal a fajta népszerűsítésére.

Ezért az Egyesület fontosnak tartja, hogy programjába felvegye azoknak a szolgáltatásoknak a fejlesztését, amelyek a tenyésztési célként megfogalmazott feladatok teljesítéséhez a tenyészeteket hozzásegíthetik:

- rendszeresen elkészüljenek a tenyész bikák tenyészértékét, rangsorát és minőségük eredményét tartalmazó kiadványok és azok el is jussanak a felhasználókhoz,
- rendelkezésére álló eszközeivel eléri, hogy a teljesítmények vizsgálatával megbízott szervezetek a vizsgált állományról az igényelt gyakorisággal a lehető legtöbb információt juttassák el a tenyészetekhez,
- segít abban, hogy a mesterséges termékenyítő szervezetek szakmai információkban gazdag katalógusok kiadásával tájékoztassák a holstein-fríz tenyésztőket,
- tervezi, hogy a tenyésztési programban résztvevő gazdaságok munkáját ösztönző egészséges verseny beindítása érdekében, évente megjelenteti a gazdaságok tenyésztési és termelési eredményei alapján készített rangsorokat,
- a tenyésztői munka, a holstein-fríz fajta népszerűsítése céljából kiállításokat, bemutatókat, rendezvényeket szervez.

Mindezekon túl, az Egyesület a tenyésztési program szerves részének tekinti a tagok rendszeres szakmai továbbképzésének szervezését, a szaktanácsadást, aukciók szervezését, továbbá a tagság hazai és nemzetközi tenyésztő szervezetekben történő képviselését.